

De Syv Sogne

Medlemsblad for Lokalhistorisk Forening
for Helsingø og Omegn

Annisse – Helsingø – Mårum – Ramløse – Tibirke – Valby – Vejby

August 2020

1945: Modstandsfolk ved Tinghuset i Helsingø (Foto fra Gribskov Arkiv)

Før og nu i De syv Sogne:

Skærød Mejeri - Årstal ukendt (Foto fra Gribekov Arkiv)

2019 - Skærød Mejeri (Foto: Erik Larsen)

Vi forsætter med anden del af Verner Olsen og Vilhelm Pedersens beretning fra 2015 om Zonen og Falck i Helsingø:

I Zone-Brandvagtens første år i Helsingø rådede man kun over en automobilsprøjte, men efter ZR blev dannet omkring 1930 blev brandvagten en brand- og redningsstation, idet en kranvogn kom til. Denne kranvogn var også forsynet med pumpe, så den kunne bruges som sprøjte. Der skulle gå omkring 20 år, inden Helsingø fik sin første ambulance, hvilket skete den 1. oktober 1950.

1950-Chevrolet Stylemaster (Foto fra Gribskov Arkiv)

Fra venstre ses: Frode Olsen-Poul Rasmussen-Arne og Kaj Olsen

En brandmelding til ZR indgik i 1950'erne og tidligere normalt pr. telefon fra en af de mange små manuelt betjente telefoncentraler. Datidens telefoner, uden for de store byer, var forsynet med et håndsving, der skulle drejes et par omgange, hvorefter man løftede telefonrøret og afventede telefoncentralens telefonistinde, til hvem man så blot anmeldte: "ildebrand" eller, hvis der var sket en ulykke, anmodede om: "ambulance". Når det var en brandmelding, så blev samtalen viderestillet til ZR i Helsingø, til

hvem anmelderen så oplyste det fornødne for hjælpens effektivering. Hændte det, at man hos ZR var i gang med en telefonsamtale, brød telefoncentralen ind og forespurgte høfligt hvorvidt man ønskede at afbryde samtalen, idet der var en brandmelding.

I øvrigt blev der aldrig sagt "Zonen", når telefonen ringede på Tårnvej 8, men derimod "nummer 55", der var telefonens nummer, for oftest var det folk, der ikke skulle have fat i ZR, men derimod i en taxa.

Når ZR havde modtaget brandmeldingen og hvis der ikke var folk nok hjemme på stationen til at rykke ud, gik Verners mor i gang med at telefonere mandskab ind samt alarmere folkene i den aktuelle brandkreds, men her fik Verners mor god hjælp af de lokale telefonister, der jo også kendte de forskellige hjælpebrandfolks telefonnumre. Man lod simpelthen telefonerne ringe ekstra længe, så vidste brandfolkene, at det var en brandmelding. Flere af stationens deltidsbrandfolk, der boede og arbejdede i Helsingør, mødte også hurtigt ind på stationen, når de hørte sprøjten rykke ud, så ofte rykkede man ud med mange flere folk end man var forpligtiget til, når det gjaldt mindre brande som f.eks. skorstene, biler eller mindre naturbrande. Ved større brande afsendtes også kranvognen med ekstra slanger og påhængssprøjten, der ikke kunne fremføres med stationens Reo-sprøjte grundet dennes høje tophastighed og deraf følgende fare for at vælte påhængssprøjten.

En gang under udrykning med Reo'en manglede der pludselig vand på motorens kølesystem, man fandt en vandhane, men havde intet til at komme vandet i, hvad nu? Åh jo, af med en brandstøvle, fyldte vandet i den og derfra vandet over på vognens køler, - enkelt ikke?

Efter at Kaj var flyttet til Vestergade 29, hvor der ikke fandtes telefon, var det Verners opgave, ved brandmelding om natten, at drøne på cykel ud til Kaj, alarmere ham, drøne tilbage til Tårnvej, køre kranvognen frem og læsse den med brandmateriel, der lå på

en reol, og endelig sammen med Kaj at få på-sproset påhængssprøjten. Denne procedure fandt sted i sidste halvdel af 1940'erne.

Var der mødt flere folk end dem, der kunne bemande sprøjten og kranvognen, kørte Verners mor dem til brandstedet i skolevognen, man ville nemlig helst benytte deltidsbrandfolkene, da man aldrig vidste, hvor mange af brandkredsens kommunale hjælpebrandfolk der mødte frem, da det kunne være vanskeligt at få fat på disse, især dem, der ikke havde telefon. Her havde man så en aftale med den nærmeste nabo, der havde en telefon, og så måtte naboen løbe over til pågældende. Husk lige på, at det var lang tid før, der var noget der hed mobiltelefoner.

Under tordenvejr lukkede telefoncentralerne midlertidigt. Så kunne det blive temmelig problematisk at få tilkaldt brandvæsenet, hvis lynet slog ned i en gammel stråttækket gård, der i de fleste tilfælde var brændt helt ned til grunden, inden slukningskøretøjerne nåede frem. Lige bag ved ZR's garage lå byens vandtårn og fra dette holdt man udvig efter mulig ildløs under tordenvejr. Om der nogen sinde blev observeret ildebrand under tordenvejr fra tårnet er uvist. Når sprøjten rykkede ud var der også mange borgere, der ringede til telefoncentralen for at høre, hvor det brændte, nogen af ren nysgerrighed, andre fordi de gerne ville hjælpe på brandstedet, især hvis de kendte de brandlidte.

Verner fortæller en lille sjov historie fra tiden før ZR-køretøjerne fik installeret radio:

Verner og en anden skulle med sprøjten køre ud til et af områdets mange teglværker for at være behjælpelig med at slukke et mindre bål, og de havde af Verners mor udtrykkeligt fået at vide, at kørslen skulle foregå uden udrykning, hvilket de så også gjorde, men på vej til stedet kom de i tvivl om, hvilket teglværk det nu var, de skulle ud til. De fandt en telefonboks og med forvrænget stemme, for ikke at blive genkendt, ringede de til stationen for at høre "hvor sprøjten dog var på vej hen i den fart". De fik det at

vide, men også skældud da de kom hjem igen, da Verners mor jo troede, at de alligevel havde kørt med udrykning.

Når en opgave var løst, ringede man altid til stationen for at høre om der var flere. Man havde også udviklet et meddelelsessystem, idet man havde indhentet aftale med flere telefonabonnenter, der, når ZR ringede, f.eks. tændte en bestemt lampe ud mod vejen, eller med andre signaler tilkendegav over for et forbikørende ZR-køretøj, at der skulle ringes til stationen. Systemet, der virkede efter hensigten, ophørte, da der kom vognradio i bilerne.

Lidt om datidens brandslukningstaktik ved gårdbrand:

Når slukningskøretøjerne ankom til brandstedet, i mange tilfælde en gård med dyrehold, placeredes sprøjten på et gunstigt sted, hvorfra man kunne foretage sluknings-angrebet. Et slangehold fra det tilkaldte hjælpebrand-mandskab gik i gang med at udlægge en slangevej mellem vandforsyningssted, f.eks. et vandhul, og brandstedet, vandforsyningsholdet fremførte påhængssprøjten, oftest i vanskeligt terræn, til vandforsyningsstedet, og et angrebshold udlagde slanger fra sprøjte og frem til selve ilden og betjente strålerørene, men inden al dette iværksattes, skulle man sikre sig, at ingen mennesker eller dyr var i fare for at indebrænde, idet redning af mennesker og dyr gik forud for den egentlige brandslukning. Når dette var sikret, gik de tre hold i gang med deres opgaver under kommando af Brandfogeden, medens mandskab fra de udrykkende brandkøretøjer bl.a. passede pumperne.

Slangehold og vandforsyningsholdets opgaver lettedes betydeligt, da slangetenderen kom til. Slangetenderen er et mindre terrængående køretøj, der under kørslen kan udlægge en flere hundrede meter lang slangevej. Den er tillige trækraft for påhængssprøjten, der dog nu stort set er udgået af brandudrykningen. Derimod medbringer tenderen en mindre bærbar motorpumpe.

1958: Dodge Slangetender. Fra venstre ses: Børge Olsen
Verner Olsen - Vagn Nielsen - Laurits Olsen (Foto fra Gribskov Arkiv)

Selv om meget har ændret sig gennem tiden på brandslukningsområdet, findes den "røde tråd" stadig. Der anvendes stadig pumper og brandslanger m.m., men den praktiske måde at slukke brand på har ændret sig. Brandvæsenets mulighed for en succesfuld slukning afhænger ganske af en god vandforsyning ved brandstedet. I gamle dage ved f.eks. en gårdbrand, og dem var der mange af, var det altafgørende, at der fandtes et vandhul, en å, en sø eller en god brønd tæt på brandstedet, hvorfra der kunne tages vand, idet brandkøretøjerne på landet normalt ikke medbragte egen vandforsyning, og hvis de gjorde, var det højst nogle få hundrede liter.

Dengang måtte man placere en pumpe ved det fundne anvendelige vandforsyningssted, og herfra blev der udlagt en slange, ofte flere hundrede meter, frem til automobilsprøjtens pumpe, hvorfra slukningsvandet så ledtes ud i en eller flere slanger (såkaldte angrebsslanger) med hvilke der blev sprøjtet på ilden.

Ved en gårdbrand var det ofte udlængerne, der var ild i. Så gjaldt det om at redde stuehuset, hvis tag blev dækket med påsprøjtet skum, der forhindrede gnister i at fænge i taget, der som regel var stråttækket. Sådan blev mange stuehuse reddet dengang.

I dag (2015) kan de fleste brande slukkes med den vandforsyning, som brandvæsenet selv medbringer, idet en vandtankvogn normalt medfører 8000 – 12000 liter vand, hvilket jo er en god supplerings til automobilsprøjtens medbragte 2000 – 3000 liter, og rækker denne store vandmængde ikke, så tilkaldes yderligere vandtankvogne, der om nødvendigt kan køre i pendulfart til nærmeste gode brandhane.

I Helsinges meget store slukningsområde var der ofte brandudrykninger, og efter hver eneste udrykning blev materiellet eftersat og rengjort, herunder skulle alle messingdele pudses. Reo-sprøjtens lamelpumpe blev afskilt og rensat. De brugte brandslanger blev hængt til tørre over grenene på et stort træ i haven, der blev kaldt "Storketræet". Om vinteren blev slangerne kørt ud til Skærød Mejeri, hvor de kunne ligge til tørring.

Gerda Olsen:

Stationens livsnerve var Laurits Olsens hustru Gerda, og sådan var det stort set på alle ZR-stationer, at stationslederens hustru passede telefonen nat og dag, medens mand og mandskab arbejdede "i marken".

Grundet Gerdas egentlige erhverv: Taxakørsel i Nordsjælland i næsten 30 år, kendte Verners mor alle veje, gader og ikke mindst gårde, samt hvem der boede hvor o.s.v, og dette var naturligvis til stor hjælp for det udrykkende mandskab, der så også fik en god indsigt i samme forhold.

Når man gik til ro på Tårnvej, passede Gerda telefonen ved sin seng. Når Gerda var ude med taxaen, passede en af døtrene den vigtige telefon. En anden vigtig person var nabokonen Marie Løfgreen, der også ofte måtte passe telefonen. Hun var en skattet hushjælp og til tider barnepige, for parcellen var jo ikke kun brand-

og redningsstation, men også et hjem for en større familie, hvor der jo også skulle rengøres og laves mad.

Ca. 1950: Gerda Olsen (Foto fra Gribskov Arkiv)

Dette var anden del af beretningen om Falck-Zonen i Helsingør. Beretningen fortsætter i næste udgave af "De syv sogne"

Hvis andre har lyst til at fortælle eller skrive en morsom, spændende eller interessant historie fra lokalområdet, så kontakt et bestyrelsesmedlem eller brug foreningens mailadresse, se kontaktinformation på bagsiden.

Hændelser i Helsinge under besættelsen

Af Erik Larsen (Skrevet i maj 2020)

Den 5. maj i år kunne vi fejre 75-året for Danmarks befrielse efter 2. verdenskrig. I den anledning har redaktionen valgt at se lidt på, hvad der skete i Helsinge og omegn, især i krigens sidste år. Overalt i landet kunne man finde danske Nazi-sympatisører, og det kunne man også i Helsinge. Visse steder plejede man omgang med de tyske officerer, man modtog dem som gæster i hjemmet, og hvad der blev talt om ved disse lejligheder, ved kun dem, der var til stede. Men hvor der var tyskere, var der også "stikkere", og alle steder i landet var der også modstandsfolk.

Sabotage i Helsinge:

Helsinge		AS 7-243	19 engl. spr.b.
		KF 3-2157	20 engl.brandb.
			21 andet engl.
			22 tysk materiel
			23 dansk spr.b.
			24 dansk brandb.
			25 andet
			26 materiel svt.
			27 mat.delvis s.
			28
			29
			Hvem?
1 1940	A fabrik	T sårede/døde	
2 1941	B forr.m.salg	30 forsøg/+skade	
3 1942	C forr.m.rep.	31 ringe skade	
4 1943	D jernb.-spor	32 en del skade	
5 1944	☒ E jernb.-mat.	33 stor skade	
6 1945	F jernb.-byg.	34 totalt skadet	
7 jan	G skibe	35 region I	
8 feb	H havne m.m.	36 region II	
9 mar	I w.m. ejend.	37 region III	
10 apr	K elektric.	38 region IV	
11 maj	L kommunikat.	39 region V	☒
12 jun	☒ M pol.sab.	40 region VI	
13 jul	☒ N andet	53 dk. sab.værn	
14 aug	O dagaktion	54 tysk sab.værn	
15 sep	P nataktion	55 lokal aktion	
16 okt	Q i ubemerk.	56 ord.høj.inst.	
17 nov	R hold up	57 ord.fra engl.	
18 dec	S skudveksl.	58	

Munkers nr. 20091

Kartotekskort fra Frihedsmuseets Sabotagearkiv

Af kortet fremgår, at der den 17. juni 1944 blev begået sabotage mod Helsinge Planteskole, der lå cirka hvor Platanvej ligger i dag. Sabotagen var rettet mod planteskolerejeren A. Nielsen, der blev

beskyldt for at være værnemager og nazist. Det oplyses endvidere, at der blev udbetalt kr. 19.220 i erstatning til ejeren, hvilket svarer til lidt over kr. 500.000 i nutidskroner

Boghandler Svegaard:

I juni 1944 lavede Gestapo en razzia i Boghandler Henning Svegaards forretning i Østergade. I den tumult der opstod under razziaen, lykkedes det Svegaard at flygte, og selv om der blev foretaget en dramatisk eftersøgning i Helsingør, lykkedes det ikke for Gestapo at anholde Svegaard ved den lejlighed. Inden flugten var Svegaard udstyret med et enorm fuldskæg, men selv om han havde fjernet det under flugten, blev han alligevel genkendt nogle få dage senere, og han blev anholdt på en landevej ved Nordkysten.

Beslaglæggelse af ejendomme:

I oktober 1944 beslaglægges 16 huse ved Vejby Strand. Det er blevet oplyst, at der skal bygges kanonstillinger, og at de bygninger, der ligger i vejen skal rives ned, det gælder både træhuse og stenhuse.

Gestapo slår til i Helsingør:

En lørdag aften i oktober 1944 opstod der brand i 2 vognlæs maskiner og 6 vognlæs træplader, tilhørende tyskerne. Vognene stod på oplagspladsen ved Vejby Station. Branden indledtes med kraftige eksplosioner. Da der yderligere i løbet af efteråret 1944 er 2 mystiske, måske påsatte brande i Helsingør, begge hos ejeren af Helsingør Planteskole, slog Gestapo hårdt ned i Helsingør, hvilket førte til, at følgende 10 formodede modstandsfolk blev arresteret af Gestapo den 23. oktober 1944:

Gartnermedhjælper Peter Marker
Malersvend Evald Klarskov Jørgensen
Bødkersvend Christian Heintz
Reservepostbud Walther Christiansen
Tømrersvend Anton Hansen

Slagtersvend Poul Olsen
Mekaniker Svend Aage Hansen
Slagtersvend Christian Haagen Hansen
Maskinarbejder Svend Magnussen
Cykelsmed Aage Hansen.

Den 17. november 1944 blev Maskinhandler C. Crone-Nielsen, Helsingø, arresteret af besættelsesmagten. Han blev hermed nr. 12 af Helsingø-borgere, der blev taget af tyskerne.

Samme dato skete der et benzin-tyveri: Ti revolverbevæbnede mænd tappede onsdag eftermiddag benzintanken ved Hvam-Jensens forretning (*Fordforhandler i Helsingø*) for ca. 600 liter. De lovede at sende en kvittering til ejerens bevisførelse over for Forsikringselskab og Varedirektorat.

Flere bliver arresteret:

Natten mellem den 28. og 29. november arresterede Gestapo flere borgere i Helsingø. Af stationsbyens dengang 1500 indbyggere er der nu i alt arresteret 35. Blandt de arresterede er lederen af Zoneredningskorpset i Helsingø, Lauritz Olsen, der ellers skulle have været indlagt på hospitalet med mavesår. De arresterede denne dag er:

Kontorist Erik Willi Larsen (f. 1917)
Landpostbud Svend Rasmussen, (Landagervej) (f. 1921)
Vognmand og Zoneleder Laurits Olsen (f. 1894),
Kommunebogholder Henry Ejnar Nielsen (f. 1922)
Malermester Kamp Alfred Larsen (f. 1897)
Slagtersvend Ernst Olsen (f. 1907)
Elektriker Aage Nielsen (f. 1914)
Tømrersvend Villy Nielsen (f. 1918)
Chauffør Jens Jørgensen (f. 1901)
Blikkenslagermester Einer Mortensen (f. 1899).

Natten mellem 13. og 14. december 1944

er der igen razzia i Helsingø, hvor der anholdes 9 personer, herunder 3 sønner af Vognmand Thorvald Sørensen: Richard, Svend og Helmer Sørensen. Hvem der yderligere anholdes denne nat er lidt uklart, men følgende borgere fra Helsingø er på et eller andet tidspunkt blevet arresteret og har tilbragt tid enten i Frøslev-Lejren, i arresten eller i tysk koncentrationslejr, flere mistænkt for sabotage eller for at deltage i våbentransporter:

Tømrermester Arne Andersen, Kommiss Preben Hansen, Gartner Henning Andersen, Holger Henriksen, Elektriker Harald Løfgren, Købmand Alfred Jensen, Kagerup, Landsretssagfører H. Eigaard, Politibetjent Hans Mortensen (*senere kendt som "Tuborg-Hans"*), Sømand Møller Larsen, Smedesvend og Politibetjent Henry C. Hansen, Poliassistente P.V. Larsen og Fru P.V. Larsen, Vognmand A. Larsen, Musiker Emil Petersen, Valby, Lærer Johansen, Ramløse, Bankbogholder Hansen, Helsingø.

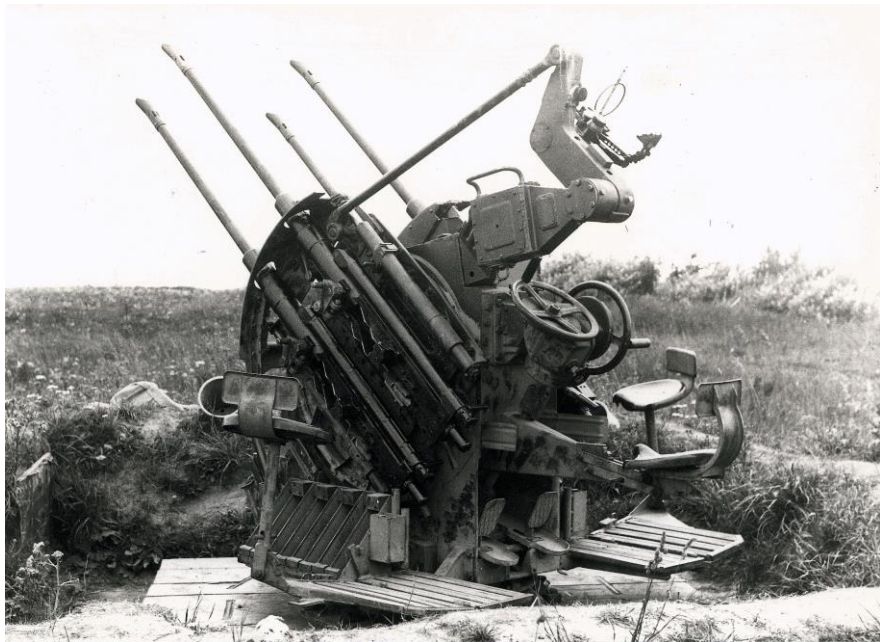
Våbenedkastning:

Grib Skov blev i den tid brugt til våbenedkastninger og til at skjule våben. I november 1944 har en større tysk kommando, ca. 500 mand, gennemført Grib Skov for våben. Mårup Skole har i den forbindelse været brugt til indkvartering af disse styrker.

Husundersøgelser, "under jorden" og til afhøringer:

Tyskernes interesse for Helsingø førte også til at nogle borgere måtte holde sig skjult, herunder: Læge Bent Lindeburg og frue, Snedker Axel Haim og frue, Tømrer Henry Christoffersen og Politibetjent Bache. Sidst i februar 1945 arresteres Fru Landsretssagfører Eigaard. Mange i Helsingø har fået deres huse undersøgt af hipo-folk, hvorunder der også er blevet fjernet ting fra hjemmet, og mange har været til lange afhøringer i Gestapos hovedkvarter i Gilleleje. Hipo-folk kørte en aften gennem Helsingø

og skød med skarp til alle sider, herunder blev Blikkenslager Ejner Mortensens store butiksrude i Østergade smadret.

1945: Luftværnskanon ved Salgårdshøj (Foto fra Gribskov Arkiv)

Sognerådet forsøger at gribe ind:

Sidst i december 1944 kunne man konstatere, at henved 40 borgere fra Helsingegnen var i tysk fangenskab. En deputation fra Helsing-Valby Sogneråd rettede en henvendelse til de tyske myndigheder i København og oplyste, at der på grund af de talrige arresterede var mangel på arbejdskraft i Kommunen.

Deputationen henstillede, at der snarest bør foretages afhøring af de arresterede.

Danskere hentes hjem:

I marts måned 1945 sendte svensk Røde Kors busser til Tyskland for at hente danskere, svenskere og nordmænd ud af koncentrationslejrene og de danske politifolk bliver overført til Frøslevlejren. Den 23. april 1945 regner man med at alle overlevende danskere er kommet til Danmark.

Desværre kom ikke alle fra Helsingør hjem igen, man havde modtaget meddelelse om, at tre var afgået ved døden under opholdet i koncentrationslejren, og lige efter krigens slutning var Maskinsmed Svend Magnussen meldt savnet. Han dukkede dog op og kunne forsætte sit maskinværksted på Vestergade 18 i Helsingør. De tre der ikke kom hjem var:

- Malermester Kamp Alfred Larsen, død 26/3-1945
- Kommunebogholder Henry Ejner Nielsen, død 28/2-1945
- Medhjælper Peter Marker, død 30/1-1945

På Helsingør Kirkegård blev der efterfølgende rejst en mindesten til ære for de tre, og hvert år den 5. maj afholder kirken en lille mindehøjtidelighed for dem.

Ære være deres minde.

Kilder:

Nordsjællands Venstreblad, (marts 1945)

Redaktør Søren Hansen: "Daglige beretninger om begivenheder under den tyske besættelse," Selskabet for Københavns Historie.

Frihedsmuseet

Info til nye medlemmer af Lokalhistorisk Forening for Helsingør og Omegn:

Man kan være medlem som enkeltperson eller ægtepar/samlever fra samme husstand.

I begge tilfælde er kontingentet årligt kr. 150,-. Se kontaklinformation på bagsiden, eller send en mail til info.lofoheom@gmail.com med angivelse af navn, adresse og gerne mailadresse.

Bankoverførsel Reg.nr. 1551 Kontonr. 10160464 Anfør medlemsnavn

Indbetalingskort Kodeart +01 Kontonr. 10160464 Anfør medlemsnavn

Lokalhistorisk forening for Helsinge og Omegn.

Formand: Poul Erik Lehmann Thomsen

Mail: info.lofoheom@gamil.com

Kasserer: Finn Klitgaard – Tlf. 20 12 15 77

Mail: finn.klitgaard@adslhome.dk

Redaktør: Willy Larsen – Mail: birkedal13@gmail.com

Hjemmeside:

www.lokalhistorisk-helsinge-omegn.123hjemmeside.dk

Facebook: Lokalhistorisk Forening Helsinge Omegn

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:

Aase Bomholdt, Ramløse Tlf. 61 26 26 38

Niels Andersen, Annisse Tlf: 42 41 57 60

Eigil Pagter Møller, Laugø Tlf: 20 95 04 66

Bestyrelsessuppleant: Per Mortensen

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer en forsat god sommer